

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ШКОЛАХ ПОЛЬЩІ

Володимир ПАСІЧНИК

Луцький інститут розвитку людини Університету „Україна”

Анотація. В статті представлені основні тенденції організації фізичного виховання в школах Польщі. Розглянуто шляхи удосконалення організації фізичного виховання в системі шкільної освіти та відносин учнів до систематичних занять фізичною культурою і спортом. З цією метою проведено анкетування 305 учнів старших класів.

Ключові слова: фізичне виховання, школа, система, реформа, учень.

Постановка проблеми. Сучасний стан фізичного виховання школярів вимагає об'єктивного аналізу існуючих форм, систем і концепцій його розвитку в європейському і світовому просторі. Лише такий підхід створює можливості визначення пануючих в ньому тенденцій, існуючого потенціалу, але також і врахування недоліків. У цьому відношенні українська і польська системи фізичного виховання дітей та молоді, не зважаючи на ряд істотних відмінностей, мають багато спільного. Ця спільність виникає з того факту, що як Польща так і Україна знаходяться у стані трансформування суспільно-господарчих відносин, що в рішучій мірі обумовлює розвиток у галузі освіти, в тому числі фізичної культури і спорту. Однак при цьому варто відмітити значний поступ економічних і суспільних реформ у Польщі, значно більш стабільну і кращу економічну ситуацію в цій країні, особливо після вступу її до Євросоюзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нові соціальні та економічні умови сучасного життя підростаючого покоління у Польщі потребують перегляду та оновлення системи засобів, методів і форм фізичного виховання, які б були спрямовано на формування інтелектуально розвинутої, фізично і духовно збагаченої молоді людини. Проблематику фізичного виховання в школах Польщі представлено у працях Я. Бельського [1], Г. Грабовського [4], Ю. Йонкіша [5, 6], К. Денка [2, 3], З. Жуковської [8], В. Неговської [7] та ін.

Метою роботи були вивчення і аналіз основних тенденцій розвитку системи фізичного виховання учнів шкіл Польщі на початку ХХІ століття.

Основні результати та їх обговорення. Починаючи з 90-х років у більшості країн Європи відбулося реформування середньої та вищої освіти, яке обов'язково передбачало модернізацію системи фізичного виховання школярів. Необхідність реформування системи освіти у європейських країнах була обумовлена, в основному, наступними причинами:

- невідповідністю змісту шкільного навчання сучасним вимогам суспільства;
- відсутністю єдності між змістом освіти та потребами, інтересами і бажаннями молоді;
- ерозією універсальних систем суспільних цінностей;
- педагогічним консерватизмом;
- низькою ефективністю індивідуального підходу до учнів з боку педагогів у навчально-виховному процесі в школах.

Представлені недоліки у шкільній освіті характерні для значної частини країн, які увійшли до Європейського Союзу. Тому не випадково у 90-х роках ХХ століття у більшості з них розпочалося реформування середньої та вищої освіти.

В останніх роках ХХІ століття у шкільній освіті Польщі відбулися значні зміни, які стосувались також і модернізації системи фізичного виховання дітей та молоді. Початок цього процесу покладено ще у 1996 році, коли парламент Польщі прийняв Закон про фізичну культуру, який передбачав поступове збільшення уроків з фізичного виховання (до п'яти на тиждень) у всіх типах шкіл. Введення щоденних уроків з фізичного виховання передбачає

наступну модель їх реалізації для більшості польських шкіл. В розкладі уроків планується 3 години фізичного виховання, а інші – 2 години, які є також обов'язковими, проводяться з учнями у позаурочний час (друга половина навчального дня). Зміст цих занять залежить від можливостей спортивної бази школи, географічних та кліматичних умов даного регіону, інтересів учнів, професійної підготовленості вчителя фізичного виховання. Кожен учень сам вибирає, які заняття (у групі) він буде відвідувати двічі на тиждень. Заняття ці можуть проводитись у вигляді: 1. Занять рекреаційних і спортивних. 2. Рухливих і спортивних ігор 3. Корегуючої гімнастики та лікувальної фізкультури 4. Плавання, аеробіки, художньої або спортивної гімнастики, туризму та ін.

У 1997 році у Польщі була розроблена „Національна програма здоров'я”, де значну увагу приділено покращенню стану здоров'я, рухової підготовленості, збільшення фізичної активності населення країни всіх вікових груп. Ця програма орієнтує керівників освіти та педагогічні колективи шкіл на залучення не менше 50 % учнів до систематичних занять фізичною культурою та спортом у позаурочний час. Однак однією з суттєвих проблем, яка заважає розгортанню спортивно-масової роботи у загальноосвітніх школах є матеріальна база. Серед сільських основних шкіл лише 30 % мають спортивні зали та 85 % з них мають фізкультурні майданчики, у міських школах ситуація дещо краща, понад в 80 % з них є спортивні зали, а біля 90 % мають фізкультурні майданчики.

Розробка нових педагогічних технологій у навчанні та вихованні була зумовлена соціальним замовленням польського суспільства. У державній програмі „Основні напрями вдосконалення системи освіти” (2001 р.) було підкреслено, що головним завданням школи є підготовка молоді людини до творчої та активної участі в суспільному житті. Це означає, що молодь повинна мати не тільки вміння користуватися з технічних і культурних завоювань сучасного світу, але, у першу чергу, отримати належні знання та вміння для постійного духовного розвитку і самовдосконалення. Ця креативна роль молоді людини, в стосунку до зовнішнього оточення, охоплює не тільки галузі техніки, інформатики і використання матеріальних благ, але також формування особистих естетичних цінностей та надбання культури міжлюдських відносин.

Орієнтація на середнього учня, яка раніше панувала в польській педагогіці призвела до того, що система шкільної освіти була спрямована на виховання здебільше пасивних людей (виконавців розпоряджень та наказів), які слабо володіли самостійним творчим мисленням. У сучасній педагогіці було взято курс на виховання активної і творчої особистості.

Концепція нової моделі школи, на відміну від традиційної, передбачає реалізацію наступних функцій:

- Орієнтація на особистість учня, його всебічний розвиток, підготовку до майбутнього дорослого життя. Скерованість педагогічної діяльності вчителя не тільки на інтелектуальний розвиток школярів, а й на їх емоційну сферу, покращення стану здоров'я, рухової підготовленості, що наповнює розвиток дітей та молоді багатосторонністю і гармонійністю. Учень також повинен бути підготовлений до самореалізації власного потенціалу (інтелектуального, морального, естетичного, фізичного тощо).

- Обмеження навчання, яке спирається лише на підручниках та переказі вчителем навчальної інформації для учнів. Оточуюче середовище (в першу чергу школа та батьки) повинно стати не тільки головним джерелом знань, але також і територією різноманітної діяльності школярів, здійснювати на них разом педагогічний вплив, що є суттєвим при формуванні особистих якостей та переконань.

- Навчання повинне спиратись на активності учнів. Поєднувати їх знання з діяльністю, коли активність є підставою умовою здобування практичного досвіду. Різноманітність навчальних занять дає можливість долати односторонній інтелектуалізм освіти, вона також сприяє поглибленню інтеграції різних наукових галузей знань особистості.

- Дидактичний процес повинен бути пристосований до індивідуальних і вікових анатомо-фізіологічних та психічних можливостей школярів. Це вимагає значного обмеження консервативних форм навчання, на користь більш активної реалізації вчителем принципу

- індивідуального підходу у навчально-виховному процесі в школі. Важливою парадигмою сучасної школи є заміна авторитарного стилю у педагогічній праці з учнями на демократичний, створення доброзичливої атмосфери та повагу до них, у навчальному закладі повинна панувати атмосфера солідарності дітей, бажання взаємодопомоги, відповідальності перед своїми однолітками за свої вчинки. Така організація навчально-виховного процесу вимагає скорочення дистанції між вчителем та учнем, максимального обмеження дисциплінарного покарання школярів, підтримки різних форм самоуправління, залучення дітей та молоді до процесу функціонування класу. Важливою є також підготовка учнів до власного вирішення конфліктів між однолітками, а також розвитку у них самоконтролю.

Відповідно новій концепції освіти по кожному навчальному предмету визначений мінімум базових знань, умінь та навичок, якими повинні опанувати учні. Міністерством народної освіти Польщі було визначено базовий мінімум з предмету „Фізичне виховання”, до якого можна додавати частину навчального матеріалу (шкільний компонент), яку опрацьовує сам вчитель при складанні так званої „авторської частини програми”. Однак не всі вчителі мають достатній педагогічний досвід, а також відповідну підготовленість для самостійного складання авторської програми. Тому Міністерство народної освіти щороку пропонує 6-8 програм педагогів новаторів з різних регіонів Польщі. Вони видаються значним тиражем і доступні кожному вчителю, тому він може обрати для себе будь-яку з них.

Вчитель фізичного виховання має можливість застосувати власну технологію педагогічної діяльності у проведенні уроків. Тому при розробці своєї програми він повинен враховувати інтерес учнів, щодо запропонованих фізичних вправ і певних видів спорту, матеріальну базу, географічно-кліматичні умови у яких функціонує школа та ін.

Нова концепція фізичного виховання школярів передбачає реалізацію тих завдань, які пов'язані з формуванням в учнів рухових вмінь та навичок, а також повідомлення їм певних валеологічних знань, які є підставою для запровадження засобів фізичної культури у повсякденний побут людини, турботу про збереження та зміцнення свого здоров'я. Вчитель фізичного виховання повинен так побудувати свою працю з учнями, щоб вони мали можливість опанувати такими знаннями, вміннями та навичками, які їм потрібні у дорослому житті. Крім того, від вчителя вимагається не тільки успішної реалізації освітніх, виховних та оздоровчих завдань з предмета „Фізичне виховання”, але також бути суспільно активною людиною, яка вміє встановлювати ділові контакти з місцевими спортивними та оздоровчо-фізкультурними організаціями, брати активну участь в важливих спортивних подіях даного регіону, активно залучати до участі в них учнів своєї школи.

Однією із суттєвих проблем шкільної освіти в Польщі є те, що сучасна молодь втрачає інтерес до занять фізкультурою і спортом, особливо за останні десять років. Це пов'язано з тим, що в країні зменшується фінансування на розвиток дитячого та юнацького спорту, утримання спортивних споруд (стадіони, басейни, туристичні бази та ін.), на придбання фізкультурного інвентарю та обладнання для загальноосвітніх шкіл, які повинні створювати сприятливі умови для масових занять дітьми і молоддю фізкультурою і спортом. Широке розповсюдження телебачення, комп'ютерів, які мають Інтернет, забирають значний час у молоді. До того ж навчальні заняття (особливо в гімназіях та ліцеях) і підготовка домашніх завдань, вимагають значних психічних і фізичних зусиль від учнів і складають більшість витрат часу у бюджеті їхнього дня.

У 2005-2008 роках нами були проведені дослідження, разом з магістрантами Гуманітарно-природничого університету м. Кельце, з метою визначення відношення молоді у віці 16-18 років до занять фізкультурою і спортом. Цими дослідженнями були охоплені учні шести ліцеїв у Лодзинському воєводстві, загальна кількість їх складала 305 осіб. На основі аналізу анонімного анкетування було встановлено, що у 81 % учнів мотивація до систематичних занять фізкультурою та спортом формується в процесі безпосередньої участі в цих заняттях, коли вони відчують приємність та задоволення від виконання запропонованих фізичних вправ, спортивних ігор та ін. 9 % респондентів проявило інтерес до вправ фізичної культури оглядаючи спортивні змагання на стадіоні (футбол, легка атлетика) або у спортивному залі

(волейбол, баскетбол, гандбол, гімнастика та ін.). У 10 % молоді мотивація до спортивних занять була сформована у наслідок читання газет, журналів, книжок та огляду телевізійних передач на спортивну тематику.

Найбільш популярними видами спорту, яким учні віддавали перевагу, були різні спортивні дисципліни у залежності від статі молоді. Дівчата на перше місце поставили спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол, настільний теніс) – 51 %, на другому місці туризм – 27 %, на третьому місці водні види спорту (плавання, гребля на байдарці) – 22 %. Відмітимо значний зріст інтересу дівчат до спортивних ігор (у 2005 році цей показник складав 33 %), незначний збільшення популярності туризму (24 %) і значним зниженням популярності плавання (43 %), у порівнянні з попереднім анкетуванням проведеними нами у 2005 році.

Хлопці на перше місце поставили футбол 55 % (56 % у 2005 році); на друге – спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол) – 29 % (20 %); на третьому місці водні види спорту (плавання та гребля на байдарках) – 16 % (24 %). У випадку хлопців зросла популярність спортивних ігор при відчутному зниженні популярності водних видів спорту.

В анкеті також були питання, що давали можливість виявити думку учнів на те, як впливає участь у регулярних заняттях фізкультурою та спортом на їх навчання в ліцеї. 48 % респондентів зазначило, що участь в таких заняттях не відбивається негативно на їх успіхах у навчанні. 31 % учнів вважає, що регулярне виконання фізичних вправ позитивно впливає на їх розумову працездатність і дає можливість краще засвоювати навчальний матеріал під час уроків із загальноосвітніх предметів. 14 % респондентів не має власної думки з цього питання, а 7 % учнів вважає, що активна участь у спортивних заняттях забирає дуже часу і тому може заважати їм добре навчатись.

Молодь також визначила головні чинники, які негативно впливають на їх рухову активність у позаурочний час. До них відносяться: обмеженість часу, яка пов'язана з навчанням у ліцеї та виконання значного обсягу домашніх завдань з різних предметів (47 %); немає відповідних умов для занять фізкультурою і спортом, перш за все відсутність належної спортивної бази (стадіон, басейн, фізкультурний зал та ін.), яка б була розташована недалеко від місця їх проживання (36 %); низький інтерес в учнів до занять фізкультурою та спортом (17 %). Негативним є факт збільшення групи учнів, у порівнянні з попереднім дослідженням (2005 рік), які не мають відповідних умов для занять фізкультурою і спортом з причин обмеженості часу (41 %) та відсутності належної бази (36 %) при одночасним зростанням інтересу до цих занять (27 %).

Висновки

Слід вважати, що польська система фізичного виховання на початку XXI століття зробила значний крок уперед. Разом з тим слід відмітити ряд недоліків які, на нашу думку, гальмують подальше удосконалення системи фізичного виховання учнів всіх типів шкіл. До них відносяться:

- певний консерватизм вчителів фізичного виховання, особливо тих, хто працює у школі понад 20 років, вони не бажають змінювати свою технологію педагогічної праці у відповідності з вимогами реформи шкільної освіти;
- невідповідність матеріальної бази ряду шкіл, особливо у сільській місцевості, щодо сучасних вимог до системи фізичного виховання школярів;
- повільний темп модернізації системи професійно-педагогічної освіти майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах Польщі.

Однак система фізичного виховання учнів польських шкіл, незважаючи на ряд недоліків, має достатній потенціал, як кадровий, так і науково-методичний для успішної реалізації основних вимог реформи шкільної освіти, пристосування системи фізичного виховання до індивідуальних потреб та інтересів учнів, а також відповідності її сучасним нормам і критеріям фізичного виховання школярів країн Євросоюзу, до якого Польща вступила у травні 2004 року.

Список літератури

1. *Bielski J.* Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego / J. Bielski. – Kraków : [Б.В.], 2005. – 361 s.
2. *Denek K.* Funkcje nauczyciela w społeczeństwie wiedzy // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2004. – Nr 12. – S. 4-9.
3. *Denek K.* Wpisywanie się polskiego systemu oświaty w europejski obszar edukacji // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2005. – Nr 11. – S. 4 – 5.
4. *Grabowski H.* Uwagi krytyczne o wychowaniu fizycznym i kształceniu nauczycieli / H. Grabowski. – Kraków[Б.В.] 2004. – 72 s.
5. *Jonkisz J.* Pedagogika kultury fizycznej w szkole i pozaszkolnym obszarze wychowawczym // *Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole / pod red. Jonkisz J., Lewandowski M.* – Wrocław, 2003. – T. 5. – S. 83 – 89.
6. *Jonkisz J.* Pedagogiczne dylematy reformy edukacyjnej – inspiracje, nadzieje i zagrożenia // *Wychowanie i kształcenie w zreformowanej szkole / pod red. Koszczyk T., Lewandowski M., Starościak W.* – Wrocław, 2004. – T. 5. – S. 11 – 17.
7. *Niegowska W.* Przyczyny zniechęcające nauczycieli wf do wykonywania zawodu // *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne.* – 2003. – Nr 1. – S. 29 – 35.
8. *Żukowska Z.* Wychowanie fizyczne i wychowanie zdrowotne w przemianach edukacyjnych reformowanej szkoły // *Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole / pod red. Jonkisz J., Lewandowski M.*, – Wrocław, 2003. – T. 4 – S. 123 – 130.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ШКОЛАХ ПОЛЬШИ

Владимир ПАСЕЧНИК

Луцький інститут розвитку людини Університета „Україна”

Аннотация. В статье представлены основные тенденции организации физического воспитания в школах Польши. Рассмотрены пути совершенствования организации физического воспитания в системе школьного образования и отношения учащихся к систематическим занятиям физкультурой и спортом. С этой целью проведено анкетирование 305 старшеклассников.

Ключевые слова: физическое воспитание, школа, система, реформа, ученик.

GENERAL DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS IN POLAND

Volodymyr PASICHNYK

Lutsk Institute of Human Development of University “Ukraine”

Abstract. In the article the contents and organization of physical education of pupil's in Polish schools are described and contemporary pupils at the physical training and sport. The ways of improvement of organization of physical education system in education schools were studied. The 305 senior schoolchildren were interviewed.

Key words: physical education, school, system, reform, pupil.